

Primljeno: siječanj 2007.

Prikaz knjige: Eugene F. Ferraro, Norman M. Spain – ISTRAŽIVANJE NA RADNOM MJESTU Auerbach Publications i Taylor&Francis Group, 2006.

UVOD

Auerbach Publications i Taylor&Francis Group 2006. godine izdali su knjigu Istraživanje na radnom mjestu (*Investigation in the Workplace*, ISBN 0-8493-1648-0), čiji su autori Eugene F. Ferraro i Norman M. Spain.

Eugene Ferraro 24 godine je radio kao korporacijski istražitelj, te je svoj radni vijek posvetio istraživanju kriminalnih događaja i nedoličnog ponašanja na radnom mjestu s posebnim naglaskom na zlorabu alkohola i opojnih droga na radnom mjestu. Vodio je tisuće istraživanja za zaposlenike diljem Sjedinjenih Američkih Država. Posebno treba naglasiti da je termin "postupak istraživanja" registrirani zaštitni znak (*trademark*) autora ove knjige, te je uporaba tog termina strogo zabranjena bez pribavljanja pisanog dopuštenja autora.

Knjiga Istraživanje na radnom mjestu namijenjena je početnicima ali i iskusnim istražiteljima jer svojim sadržajem objedinjava pronicljive informacije i nove pristupe rješavanju problema istraživanja kažnjivih radnji počinjenih na radnom mjestu. U svim poglavljima knjige i načinu pisanja očito je da je ovu knjigu pisao iskusan praktičar. Knjiga je vrlo jednostavna za pronalaženje informacija s obzirom na to da je i sam sadržaj napisan iscrpno, detaljno i vrlo pregledno. Isto tako, autor kroz cijelu knjigu koristi zanimljiv način naglašavanja bitnih karakteristika i napomena u smislu "savjeta" (*tip*) i "klopki postupanja" (*trap*) koje su istaknute i vizualno odvojene od ostatka teksta, što može pojednostaviti postupak učenja zahtjevnog čitatelja.

Kažnjiva ponašanja mogu se dogoditi bilo gdje i bilo kada, pa tako i na radnom mjestu. Za njihovo razjašnjavanje potrebno je znati provoditi istraživanje na radnom mjestu koje je puno specifičnosti, ograničenja pa i zabrana koja se tiču prikupljanja informacija. Posao istražitelja odnosi se na razjašnjavanje okolnosti, ali i na sprječavanje takvih štetnih događaja. Kao i svako drugo istraživanje tako i istraživanje kažnjivih ponašanja počinjenih na radnom mjestu mora imati jasne i dobro definirane ciljeve, mora biti zakonito provedeno, pravedno i nepristrano, a rezultati istraživanja moraju biti točno i precizno

dokumentirani i prosljeđeni nadležnim službama. Autor knjige naglašava potrebu da se takvo istraživanje postiže kroz pet stadija istraživanja:

1. pripremu i planiranje
2. prikupljanje informacija i činjenica
3. potvrđivanje i analizu
4. određivanje i trošak disciplinske ili stegovne mjere
5. prevenciju i edukaciju.

Knjiga je opsega 566 stranica i sadržajno je podijeljena u 7 poglavlja:

1. Postupak istraživanja (1.-44.)
2. Osnove pronalaženja činjenica (45.-96.)
3. Metode istraživanja (97.-208.)
4. Projektni menadžment i razvoj slučaja (209.-240.)
5. Pravni izazovi i izbjegavanje postupka (241.-336.)
6. Primijenjene strategije (337.-478.)
7. Oplemenjivanje rezultata (479.-492.).

Svako poglavlje završava popisom referentne literature korištene u tom poglavlju.

Na kraju knjige nalazi se 7 dodataka s priložima:

- rječnik najučestalijih termina i istražiteljske terminologije (493.-500.)
- primjer izvješća o istraživanju (501.-514.)
- primjer izvješća o videonadzoru (515.-518.)
- primjer izvješća o postupanju (519.-524.)
- pitanja i odgovori o saveznom zakonodavstvu koje zabranjuje diskriminaciju kod zapošljavanja (525.-538.)
- primjer taktike pretrage (539.-543.)
- primjer sporazuma o neotkrivanju podataka (545.-548.)
- zahvala (549.)
- indeks pojmova (551.-566.).

PRIKAZ KNJIGE S TEMELJNOM ANALIZOM POJEDINIH POGLAVLJA

U prvom poglavlju pod nazivom **Istraživački proces** (*The Process of Investigation*) obrađuju se uvodne odrednice procesa istraživanja, od osnovnih elemenata, do metoda i stadija istraživanja kriminalnog događaja. Sam postupak istraživanja se definira kao promjenjiv i dinamičan proces. Od istražitelja se zahtijeva da bude fleksibilan i prilagodljiv, a pristup istraživanju trebao bi biti smislen, planski i organiziran. S ciljem da bude uspješno, svako istraživanje mora uključiti osnovne elemente koje autor definira kao angažman menadžmenta, suvisli ciljevi, dobro koncipirana strategija, pravilno spajanje resursa i stručnost te zakonito provođenje. U ovom poglavlju svaki od tih osnovnih elemenata je detaljno analiziran. Autor naglašava da ne postoje dva ista istraživanja i da svako od njih ima svoje karakteristike i osobitost. Svako istraživanje ima svoj jedinstveni obrazac činjenica i opravdavajuće okolnosti koje razlikuju jedno istraživanje od drugog. Istraživanja zahtijevaju veliku količinu resursa, ali i vremena za rješavanje problema, što je obično u suprotnosti s politikom poslovanja, koja se temelji na načelu da je vrijeme novac.

Uspješno istraživanje zahtijeva strpljenje i velike troškove. Isto tako zahtijeva određivanje ciljeva istraživanja koji moraju biti pažljivo artikulirani, postavljeni na početku postupka kada oni predstavljaju ishodišne točke istraživanja i usmjeravaju razjašnjenje problema u skladu sa strategijom i korištenim te raspoloživim metodama istraživanja.

U ovom poglavlju razmatraju se razlike i prednosti *javnog* i *privatnog sektora* u smislu sigurnosti i zaštite. Naime, autor nam približava svijet zaštite u poslovanju, njegovu transformaciju ali i značajke, te druge uloge privatnih i javnih sigurnosnih aparata, kako kroz povijest tako i s pogledom u budućnost. Autor ističe osnovne prednosti javnog sektora zaštite. Redarstvene vlasti i pravosudni sustav imaju na raspolaganju mehanizme koje privatni sektor zaštite ne posjeduje kao što su ovlast uhićenja, pretraga i oduzimanje imovine, odlučivanje velike porote, progon i kažnjavanje, ali i raspolaganje s puno većim izvorom sredstava nego bilo koja druga organizacija. Osnovne prednosti privatnog zaštitnog sektora očituju se u svojoj jedinstvenosti: pravna odluka o jednakosti pred zakonom – pravičnost postupka (*due process*), *miranda* pravilo, utvrđivanje namjere za počinjenje djela (*entrapment*). Napominju se i novi trendovi u sektoru privatne sigurnosti koji se odnose na počinjenje sve sofisticiranijih kaznenih djela i bolju prikrivenost počinitelja, ali i na povećano korištenje najnovijih tehnologija, "nesložnu radnu snagu" te na proširenje prava i zaštite zaposlenika.

U drugom poglavlju pod nazivom **Osnove pronalazaženja činjenica** (*The Fundamentals of Fact-Finding*) daje se pregled povijesnog razvoja sadašnjih organizacija koje imaju funkciju prikupljanja dokaznih činjenica, ali i pružanja zaštite; od Lincolnovog doba i stvaranja tajne službe, do tekstaških rendžera i stvaranja institucije FBI i korporacijskih istraga. U ovom poglavlju detaljno se analizira uloga osoba, odnosno organizacija koje prikupljaju činjenice (*fact-finder*), a koje se definiraju kao jedan ili više pojedinaca koji radeći zajedno u skladu sa zajedničkim ciljevima čine tim koji uvjerljivo vodi istraživanje od početka do uspješnog završetka. Posebno se obrađuju značajke koje utječu na uspješnost osobe koja prikuplja činjenice – istražitelja, a to su znanje, iskustvo, objektivnost, etičnost, poštenje i promišljanje.

U poglavlju se obrađuje prikupljanje činjenica i dokaza s naglaskom da se pri istraživanju kriminalnog događaja moraju slijediti ciljevi koji će voditi do činjenica i dokaza koji će se prikupljati. U početku istraživanja sastavlja se lista činjenica i dokaza koje je nužno prikupiti ako se žele ispuniti zadani ciljevi. Ta lista se naziva *istražiteljski popis zadataka*. Također se objašnjava i obveza istražitelja da dokumentira i katalogizira prikupljene činjenice i dokaze kroz istražiteljsku kroniku, računalnu tehnologiju i stvaranja dosjea slučaja, ali uz obvezu stvaranja izvješća nadređenima, te uz izradu preporuka kada se to traži. U poglavlju se obrađuju ciljevi istraživanja koji su temelj njegove uspješnosti, od kvalitetnog određivanja ciljeva na početku istraživanja do njihovog modificiranja s obzirom na tijek istraživanja. Nastavlja se s osvrtom na završetak istraživanja, odnosno na moguće i očekivane rezultate istraživanja uključujući progon osumnjičenika, otkaz počinitelju, pa sve do naknade štete nastale kriminalnim događajem.

Poglavlje završava osvrtom na prikupljanje i očuvanje dokaza. Autor se osvrnuo na definiranje dokaza u smislu da dokaz, kada je prezentiran, može materijalno potvrditi ili opovrgnuti činjenicu. Dokaze dijeli na direktne i indirektne, a posebno se osvrće na prikupljanje informacija javnim pogovorom (glasinama) u poduzeću. Isto tako naglašava

da se standard dokazivanja očituje u prihvatljivosti i materijalnosti dokaza. Opasnost za istraživanje očituje se u uništavanju dokaza, koje može biti namjerno ili nenamjerno. S dokazima, koji mogu biti različitih vrsta, mora se postupati pažljivo kako bi ih se sačuvalo i kako bi se očuvao dokazni lanac. Autor posebno ističe kako istražitelji tijekom istraživanja ne bi smjeli baratati izvornim dokazima niti ih koristiti. Kad je god to moguće trebali bi koristiti kopije, fotografije ili modele prije nego dokaze originale.

U trećem poglavlju pod nazivom **Metode istraživanja** (*The Methods of Investigation*) detaljno se razrađuju metode koje se primjenjuju pri istraživanju kriminalnog događaja, a koje su bile samo naznačene u prvom poglavlju. Tako se istražiteljske metode kategoriziraju u šest skupina, i to:

1. Fizički nadzor (*Physical Surveillance*). Obuhvaća definiranje i operativno korištenje stacionarnog i pokretnog nadzora, uz upozorenje na privatnost, nadležnost, korištenje više timova i njihove međusobne komunikacije, te GPS tehnologije. Objasnjava prikupljanje i očuvanje dokaznog materijala prikupljenog različitim tehnologijama, koristeći konvencionalne i digitalne kamere, te nadzorna vozila.
2. Elektronski nadzor (*Electronic Surveillance*). Obuhvaća definiranje i operativno korištenje elektronske tehnologije kontrole ulaska, korištenje računala za nadzor zaposlenika, računala kojeg zaposlenik koristi, korištenje alarma s elektronskim upozorenjem i nadzornih tehnologija, korištenje tajnog presretanja i nadzora glasovnih i računalnih komunikacija.
3. Istraživanje i provjera službene dokumentacije (*Research and Audit*). Sadrži opće značajke istraživanja i provjere koji se odnose na prikupljanje i pregled javnih izvješća, te interne dokumentacije koja se odnosi na podatke o nazočnosti, produktivnosti, izvješća o nezgodama i dosjeima zaposlenika. Isto tako odnosi se na specifične pravne zabrane i ograničenja glede antidiskriminacijskih zakona, saveznih zakona o izvješćivanju, podataka o uhićenju i kažnjavanju, medicinskih podataka i rezultata analize na prisutnost droga, ali i na druge izvore informacija kao što su sudske evidencije, evidencije motornih vozila, podatke od državnog tajnika, podatke o stečajevima, o kreditnoj sposobnosti, te na druge interne podatke.
4. Forenzičke analize (*Forensic Analysis*). Autor opisuje kemijske analize, osobito dokazivanje prisutnosti droge u organizmu; rekonstrukcije akcidenata i incidenata; istraživanje računala kao mete kriminalnog događaja, kao sredstva počinjenja kriminalnog događaja i kao istražiteljskog sredstva; forenzičku analizu dokumenata; otkrivanje prijevара uporabom poligrafa i analizatora glasa; forenzičku psihologiju i druge oblike forenzičke analize.
5. Prikrivene mjere (*Undercover*). Objasnjava se primjena ovih mjera, kad je preporučljivo i kada nije odgovarajuće korištenje prikriivenih mjera. Autor objašnjava što sve utječe na odabir privatnog davatelja usluge prikriivenog istraživanja, te navodi: licencu, obuku, iskustvo, ugled, spremnost na svjedočenje, izvješćivanje, povjerljivost, spremnost uključivanja policije i državnog odvjetnika. U nastavku autor objašnjava što sve utječe na odabir prikriivenog istražitelja s osvrtom na druge komponente o kojima treba voditi brigu nakon što se odabere prikriiveni istražitelj – od njegova smještaja, odlučivanja o broju istražitelja koji će se koristiti, smišljanja legende (*cover story*) za istražitelja, pripremanje i vođenje slučaja na različitim

razinama i s obzirom na uloge svih sudionika prikrivenog istraživanja (istražitelja, projekt menadžera, klijenta – poslodavca, državnog odvjetnika i policije). Značajno mjesto u ovom poglavlju zauzima važnost komunikacija, uključujući pisana izvješća, elektronske i telefonske komunikacije. Posebno se izdvajaju i tumače istraživanje kaznenih djela zloporabe droga i krađe na radnom mjestu kao najčešćih i najopasnijih pojava oblika kažnjivih djela glede radnog mjesta.

6. Razgovori i ispitivanje (*Interviews and Interrogation*). Ova metoda uključuje administrativni razgovor i istražno ispitivanje. Autor prvo obrađuje administrativni razgovor, njegove ciljeve, način određivanja ispitanika i ispitivača, mjesta gdje će se ispitivanje provoditi, uz smjernice za dokumentiranje razgovora i opasku o povjerljivosti istog. Slijedom toga, autor objašnjava istražiteljsko ispitivanje, njegove značajke i bilješke koje se odnose na psihologiju (zašto većina počinitelja kaže istinu), te daje napomene glede lokacije razgovora, uvodnog razgovora, razvoja teme i diskusije, prikupljanja pisane izjave uz predloženu kontrolnu listu pitanja, te smjernice kako izbjeći primjedbe i nijekanja.

Prije nego istražiteljski tim odluči koristiti jednu ili više istražiteljskih metoda mora uzeti u obzir nekoliko čimbenika kao što su primjerenost korištenja odabrane metode, praktičnost njezinog korištenja, učinkovitost i djelotvornost te metode, potencijalne rezultate koji bi se korištenjem te metode mogli postići, trošak njezinog izvođenja i pravne implikacije. U većini slučajeva nema idealne metode istraživanja nego se koristi kombinacija metoda i one se prilagođuju određenoj vrsti predmeta istraživanja.

U četvrtom poglavlju pod nazivom **Projektni menadžment i razvoj slučaja** (*Project Management and Case Development*) objašnjene su uloge i obveze članova istražiteljskog tima uključujući osobe koje prikupljaju činjenice, projekt menadžera, pravnog savjetnika za zapošljavanje, osobe koje donose odluke i ostalih članova. Isto tako obrađuje se i *istražiteljski prijedlog* kao fundamentalna komponenta. Ponekad istražiteljski prijedlozi nisu ništa drugo nego lista ciljeva s jezgrovitom skicom kako ih se namjerava postići. Osnovni istražiteljski prijedlog trebao bi sadržavati nekoliko elemenata: opis slučaja koji će se istraživati, ciljeve projekta, preporučene aktivnosti koje se trebaju poduzeti, logistička razmatranja, očekivana ulaganja, proračun i procijenjen povratak uloženog. Autor navodi prijedlog i primjer izrade istražiteljskog prijedloga.

Slijedom toga objašnjava se vođenje postupka istraživanja (*mission management*). Jedna od ključnih odgovornosti projekt menadžera je i vođenje projekta. Projekt menadžer definira se kao spojnik koja učvršćuje istražiteljski tim, vodi ga kroz postupak istraživanja i odgovoran je za komunikaciju tima, prosljeđivanje izvješća i ispunjavanje projekta. Budući da su izvješća izrazito značajna u postupku istraživanja autor im posvećuje nekoliko stranica objašnjavajući način i vrste pisanja izvješća, od kojih izdvaja izvješća u obliku biltenskih sažetaka. Posebno naglašava važnost izvršnih sažetaka koji predstavljaju sinopsis ili snimku stanja cjelokupnog sadržaja izvješća i može uključivati identitet osobe koja je zatražila istraživanje i zašto ga je zatražila, tko je zadatak obavljao, pa čak i neke indikacije o cjelokupnim rezultatima. Autor navodi preporuke i primjere pisanja izvršnog izvješća i *skringinga* osoblja. Nadalje ističe važnost elektronskih komunikacija u poslovanju s obzirom na činjenicu korištenja elektronske pošte kao jednog od elemenata dokaznog materijala u postupku istraživanja. Ističe nedostatke elektronske

pošte koji se očituju u činjenici da takva pošta nije sigurna i da može biti presretana, da je moguća neželjena distribucija, da može biti otkrivena sa svim svojim detaljima i da obrisana pošta može biti obnovljena.

Ponekad istraživanje nije moguće provesti koristeći samo potencijale i resurse određene organizacije u kojoj se istraživanje provodi, već je nužno koristiti i vanjske potencijale i resurse, te autor nastavlja svoja razmatranja ka preporukama kojih bi se trebalo držati prilikom odabira kada i kako koristiti vanjske potencijale i resurse. Osobito ovdje ističe licencu, obuku, iskustvo, ugled, spremnost na svjedočenje, izvješćivanje, povjerljivost, spremnost uključivanja policije i državnog odvjetnika.

Poglavlje završava preporukama profesionalne deontologije kojih bi se istražitelji morali držati, a koje se mogu sažeti u četiri etička načela:

- Postupaj s ljudima s poštovanjem i dostojanstvom.
- Vodi sve poslove pošteno.
- Ostani lojalan svojoj misiji i naručitelju usluge.
- Prihvati promjene, različitosti i timski rad.

Peto poglavlje pod nazivom **Pravni izazovi i izbjegavanje postupka** (*Legal Challenges and Litigation Avoidance*) započinje objašnjavanjem nadležnosti nad istraživanjem na radnom mjestu s obzirom na sud pred kojim će se slučaj prezentirati, u smislu tereta i standarda dokazivanja kao i činjenicom da je više agencija uključeno u postupak istraživanja. Autor navodi da će sud imati nadležnost nad slučajem ako je nadležan i za predmet (*subject matter*) i za osobu (*in personam*). Primjerice, autor navodi slučaj skladištara koji je radio u Jacksonvillu, Florida, te je pri obavljanju posla ozlijedio leđa, nakon čega je zatražio odštetu. Poslodavac unajmljuje istražitelja koji pokuša ući na posjed zaposlenika i snimiti ga kako kopa zemlju u svom dvorištu i kako mu leđa nisu ozlijeđena. Ako zaposlenik zbog narušavanja privatnosti tuži istražitelja i poslodavca, te primjerice traži 100.000 \$ odštete, tu tužbu predati će na Sud u Floridi, jer oni imaju nadležnost i s obzirom na predmet i s obzirom na osobu.

Poglavlje se nastavlja prethodnim pravnim značajkama kao što su obveza istraživanja, izbor istražitelja, ciljevi istraživanja, identificiranja standarda dokazivanja, kontrola dokumentacije i povjerljivost. Isto tako dan je pregled značajki istražitelja pri prikupljanju informacija, od kojih se posebno naglašavaju: ustavne odrednice o samom optuživanju, pretrazi i oduzimanju imovine te zajedničkim akcijama i iznimkama javnog funkcioniranja. U poglavlju su opisane značajke različitih saveznih zakona i prava zaposlenika uključujući nepošteni rad, sindikate i druge predstavnike zaposlenika, istraživanje u zaštićenim djelatnostima, savezno pravo prvo otkupa (*federal preemption*) i sukob nadležnosti saveznih i državnih sudova (*state tort actions*), ograničenja sindikata, arbitraža, zakon o civilnim pravima, dio saveznih pravila koji se odnose na poligrafsko ispitivanje, pošteno izvješćivanje i vođenje suđenja. Slijedom, dan je pregled državnih zakonskih odrednica glede pitanja kao što su napad, protupravno pritvaranje i privođenje, kleveta, narušavanje privatnosti i emocionalni stres ili nasilje.

Također se obrađuje problem nemarnog provođenja istraživanja. Opsežno se obrađuju žalbe zaposlenika koje mogu proizići *iz razgovora sa zaposlenikom* (kršenje ustavnih odrednica, napad, dodirivanje, protupravno zatvaranje, ekonomska i moralna prisila, nepoduzimanje protokolarnih mjera predostrožnosti, osramoćivanje, istraživanje alibija,

diskriminacija, iznuđivanje priznanja) ili *iz disciplinskih radnji* (sramoćenje, nezakonit otkaz, zlonamjerni progon, emocionalni stres i uvreda, nezapošljavanje i kompenzacija zaposlenika radi financijske koristi). Nadalje se u ovom poglavlju obrađuje prevencija i edukacija kao zadnji stadij postupka istraživanja. Pri pokušaju informiranja i mijenjanju ponašanja zaposlenika važno pitanje zaposlenika je koliko će se informacija koja se odnosi na istraživanje i disciplinske radnje proširiti među njima samima? Primarna zabrinutost odnosi se na sudske parnice u svezi s klevetom, lažnim optuživanjem, narušavanjem privatnosti i emocionalnom potresenošću. Dva su elementa strategije izbjegavanja vođenja postupka, a to su dobro planiranje i pravodobno izvršavanje, iako ni stav istražitelja nije manje važan. Objektivni istražitelj koji razumije rizik odgovornosti i vodi istraživanje na način da poštuje dostojanstvo svih zaposlenika više će se respektirati, a slijedom toga manja će biti vjerojatnost da će se protiv takvog istražitelja podići tužba.

Šesto poglavlje pod nazivom **Primijenjene strategije** (*Applied Strategies*) započinje objašnjavanjem metode rada po hipotezama s osvrtom na stupnjeve sigurnosti. Poglavlje započinje objašnjavanjem stupnjeva sumnje: *almost* [gotovo, približno, skoro, umalo], *apparently* [izgleda, naoko, očevidno, prividno], *about* [blizu, okvirno, otprilike, približno, skoro], *supposedly* [tobožnji], *may* [smjeti, moći, moguće da, možda da], *might* [možda je moglo], *maybe* [možda], *may have* [može imati], *relatively speaking* [relativno govoreći], *perhaps* [moguće, možda, valjda], *substantially* [čvrsto, jako, sadržajno, substencijalno], *mostly* [pretežno, većinom, poglavito, ponajviše], *usually* [obično, općenito, u pravilu, uglavnom], *fairly* [potpuno, prilično, sasvim], *big* [važan, velik, značajan], *small* [slab, neznatan, mali], *relatively significant (or insignificant)* [razmjerno, relativno značajan, karakterističan (ili beznačajan, nesignifikantan)], *some* [donekle, malo, nekoliko, otprilike, približno], *somewhat* [donekle, neki dio, ponešto, pomalo], *sometimes* [kadšto, katkad, ponekad], *plausible* [moguć, prihvatljiv, vjerojatan], *reasonably believe* [razumno pretpostavljati, vjerovati, smatrati], *presumably* [moguće, po svoj prilici, vjerojatno], *could* [moći, mogao, može, smije], *more-or-less* [više ili manje], *expected* [očekivano], *roughly* [grubo, okvirno, otprilike, približno], *assume* [smatrati, pretpostavljati, predviđati, nagađati], *estimated* [predviđeno, približno, procijenjeno], *approximately* [oko, okvirno, otprilike, približno], *possibly* [eventualno, možda, po mogućnosti, valjda, vjerojatno, vjerojatno moguće], *unlikely* [malo vjerojatno, neizvjesno, nesigurno, nevjerojatno, riskantno, slabo] i *allegedly* [navodno].

Naime, od trenutka kada istražitelj pribavi informaciju započinje povezivanje i traženje povezanosti s ostalim informacijama. S obzirom na obrasce činjenica i s obzirom na stvar koja se istražuje povezivanje informacija može se učiniti koristeći jedan od navedenih postupaka: pozivati se na principe fundamentalnih znanosti, odvajanjem objektivnih empirijskih činjenica od subjektivnih zaključaka, provođenjem eksperimenata (deduktivno zaključivanje) i stvaranjem kreativnih radnih hipoteza kao objašnjenja (induktivno zaključivanje), općim interpretiranjem podataka i identificiranjem trendova i obrazaca i dodjeljivanjem subjektivnog stupnja vjerojatnosti. Autor objašnjava i znanstvene metode u radu po hipotezama, što omogućava stvaranje pravila koja vode do interakcije dokaza, argumenata i hipoteza. Tumači i svrhu stvaranja hipoteza te njihovo testiranje, navodeći između ostalog da je umnažanje hipoteza snažna metoda koja potiče sustavnu klasifikaciju činjenica i podataka. Dakle, ostvaruje detaljni uvid u povezanost među dokazima. Poseban osvrt daje se kreativnosti kao jednoj karakteristici koju istražitelj mora imati

kako bi uspješno radio po hipotezama. Naglašava se važnost postavljanja "Što ako...?" radi procjenjivanja vjerojatnosti, kao neobično važne metode rada po hipotezama. Autor izdvaja koncept jednostavnosti i ekonomičnosti ("pravilo škrtosti") u stvaranju i odabiru hipoteza, što je poznato kao *Occamov žilet* (*Occam's razor*). Objašnjava se i teorija kaosa kao i ograničenja predviđanja, što se odnosi na činjenicu da su mali inicijalni detalji ili perturbacije izrazito važni, jer su od utjecaja na slijed dokaza koji proizlaze iz njih.

U poglavlju se obrađuju istraživanja određenih vrsta kaznenih djela, od krađa, zloporabe opojnih droga, prijevara i pronevjera, zlostavljanje, otkrivanja poslovnih tajni i prodaje povjerljivih poslovnih informacija, računalnog kriminaliteta, do istraživanja nesreća i odštetnih zahtjeva. Pri svakom pregledu istraživanja uz opće značajke te vrste kriminaliteta na radnom mjestu daje se anatomija istraživanja, od pripreme i planiranja istraživanja, prikupljanja informacija, potvrde i analize, naknadnih disciplinskih ili stegovnih mjera, te prevencija i edukacija. U ovom poglavlju obrađuje se i *skrining* zapošljavanja i istraživanje prošlosti budućih i sadašnjih zaposlenika. Posebno se obrađuje prevencija nasilja na radnom mjestu i intervencija po počinjenom nasilju, kao i istraživanje kršenja etičkih pitanja.

U zadnjem, sedmom poglavlju pod nazivom **Oplemenjivanje rezultata** (*Improving Results*) daje se pregled upravljanja investicijama i troškovima uzrokovanih istraživanjem. Uspješno istraživanje na radnom mjestu zahtijeva velika ulaganja vremena, novca i strpljenja. Slijedom toga autor preporučuje postavljanje prioriteta i donošenje proračuna, odnosno plana projekta koji će služiti kao vodič kojim će se rukovoditi istraživanje. Naglašava se potreba proučavanja plaćanja usluga profesionalnim istražiteljskim službama, jer većina agencija naplaćuje svoje troškove po satu, a neke i paušalno, što treba imati na umu. Daje se osvrt na građansko obnavljanje štete i optuživanje počinitelja. Poglavlje završava uputama o poboljšanju istraživanja i analiza, koje se posebice odnose na važnost mjerenja rezultata istraživanja, te prikupljanje, analizu i korištenje informacija. Autor navodi i alternative istrazi. Naime, prije započinjanja istraživanja potrebno je postaviti glavno pitanje: je li istraživanje pod tim okolnostima stvarno nužno? Provođenje istraživanja kada ono nije nužno rasipno je i rizično, jer nepotrebno koristi resurse, vrijeme i odgađa brže rješavanje. Zato autor naglašava postavljanje tog ključnog pitanja i omogućavanja alternative istrazi kroz prevenciju i ranu detekciju.

Na kraju ovog prikaza može se reći da ova knjiga daje prikaz djelotvornog mehanizma s detaljnim uputama kako istraživati kriminalitet počinjen na radnom mjestu. Knjiga je izrazito sadržajna i korisna, kako za kriminaliste tako i za privatnu sigurnost u poslovanju. Budući da knjiga opisuje postupak istraživanja na radnom mjestu u Sjedinjenim Američkim Državama čitatelj mora imati na umu različitost u pravosudnim sustavima, no u praktičnom, metodološkom, pa i operativnom smislu daje niz detaljnih i iscrpnih preporuka za postupanje. Kako se radi o novoj metodici istraživanja kriminaliteta, knjiga se može preporučiti na daljnje proučavanje, jer se radi o razmatranju specifičnog problema s kojim se hrvatska kriminalistička praksa često susreće.

Prikaz pripremila: Ana Marija HORJAN*

* Ana Marija Horjan, diplomirana kriminalistkinja, Ravnateljstvo policije, Uprava kriminalističke policije, MUP RH.